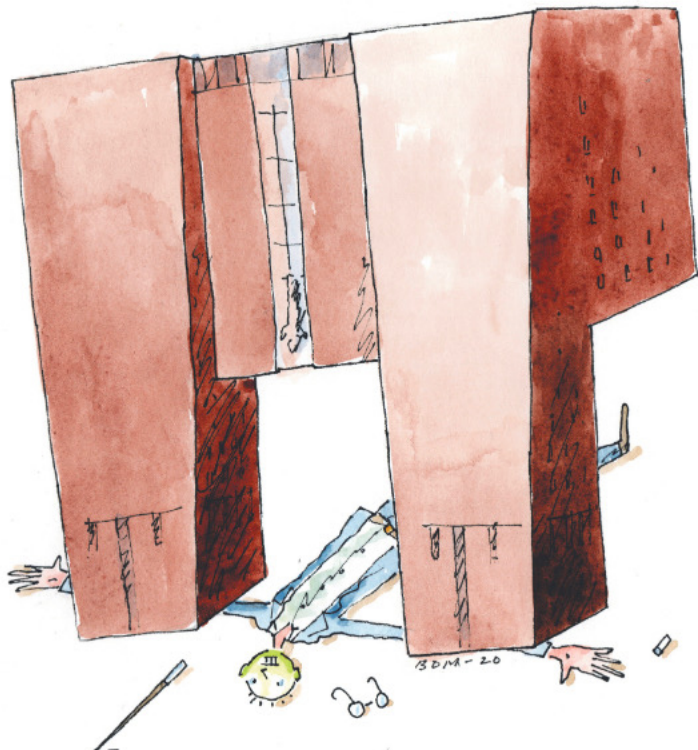

KOMMENTAR

Læreren er alene, skriver Martin Gedde-Dahl.

Clemens Saers' instinkt var å beskytte elevene sine. Derfor stilte den erfarne læreren seg inn mellom de fem menn forsøkte å trengse seg inn i klasserommet for å få tak i en av dem. Sann saken har utspilt seg i etterkant, bør ingen bli overrasket om den neste læreren i samme situasjon heller tar et skritt til siden.

Hendelsen fant sted på Oslo handelsgymnasium 14. mai 2014. Saers var halvveis gjennom en time i samfunnsfag, da det banket på døren. I klasserommet satt tre elever, alle nylig ankomne innvandrere som fikk ekstra oppfølging mens resten av klassen hadde eksamen. Utenfor sto en gruppe unge menn, elever i klassen som holdt til over gangen. De ville ha penger av en av Saers' elever, sa mennene, og forsøkte å presse seg inn gjennom doråpningen. Saers blokkerte dem ved å gripe om darkarmen med den ene hånden og å legge den andre på brystkassen til den mest truende i inntrengeren. Han svarte med et kvelertak. Slik beskriver Saers selv de neste sekundene: «To fingre trenger dypt i

bløtvevet på hver sin side av strupehodet. (...) Blødtillførselen til hjernen stanser opp. Mitt hode presses bakover slik at jeg ser i taket. Så tar den angripende eleven fingrene rundt hele strupehodet mitt og trekker det mot seg (...) Med et godt tak om strupen mitt vrir han hele strupehodet slik at jeg hører et smell inne i hodet. Jeg tenker at der knalk brusken i strupehodet. Deretter blir hørselen borte.»

Kroppen ble slapp, smerten opphørte. «Det gjør ikke vondt å dø», tenkte Saers. Hans neste minne er å våkne med sine egne elever rundt seg. En av dem, Farhiya Muhamed, hadde angrepet overfallsmannen med en kost slik at han slapp taket om den bevisstløse læreren. Saers er sikker på at hun reddet livet hans.

Overfallet var grovt, men helt unikt er det ikke. Mens mobbing og vold elever inn mellom får mye oppmerksomhet, er elevens vold mot lærere en sjeldnere fortalt historie fra virkeligheten i norske klasserom. Ifølge Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og helse oppgir 6,6 prosent av norske arbeidstagere at de er blitt

utsatt for vold eller trusler på jobb. For grunnskolelærere er tallet 14 prosent. For tre år siden gjorde Utdanningsforbundet en undersøkelse blant sine medlemmer. Halvparten av barneskolelærerne svarte at de er blitt utsatt for vold. Det samme gjorde 19 prosent av lærerne i ungdomsskolen. I 2018 meldte 1383 oskolærere fra om at de ble utsatt for vold, viser en rapport om registrerte voldshendelser lagt frem av Utdanningssetaten i for. 340 av hendelsene var «svært alvorlige».

Etter volden blir mange lærere ensomme. Det var et av funnene til forsker Børge Skåland, da han intervjuet lærere som er blitt utsatt for vold fra elever til sin doktorgrad, som ble publisert i 2016. Offerrollen ligger ikke for lærere. Å ha kontroll over elevene ligger i kjernen av yrkesidentiteten. Når det glipper, opplever flere at de har utviklet som fagpersoner, en følelse som blir bekreftet av at kollegaer trekker seg unna. En av informantene forteller at kollegaer sluttet å hilse i korridoren. En annen ble ikke lenger invitert til sosiale arrangementer.

SAERS-SAKEN

I mai 2014 ble lektor Clemens Saers (67) angrepet og hardt skadet da han forsøkte å stoppe en elev som trengte seg inn i klasserommet hvor han underviste. Eleven ble senere dømt til seks måneders fengsel. Saers er i dag 26 prosent ufør. I etterkant av overfallet kom det frem at skolen var kjent med at eleven hadde en voldshistorikk og utgjorde en risiko. Saers har gått til erstatningssaksmål mot Oslo kommune, men har tapt i både tingretten og lagmannsretten. Nå anker han saken til Høyesterett.

I stedet for støtte, opplevde flere av lærerne at ledelsen på skolen bagateliserer volden. Mistenkeliggjøring og anklager går igjen. En lærer i videregående som ble truet på livet, forteller at rektor ba ham om å beklage til eleven. I frykt for ikke å bli trodd eller å miste ansikt, velger noen å holde volden for

seg selv. «Hadde jeg fortalt mine kollegaer om hendelsen, ville jeg blitt merket», sier en av informantene.

Noen dager etterstrupetaket, ble Saers kalt inn til et møte på rektors kontor. Der satt en jurist fra Utdanningsetaten, som fortalte at anonyme vitner hadde anklaget ham for å angripe eleven. På skolen gikk ryktet om at det var han som fremprovoserte overfallet. Hans egne elever bekreftet hans versjon, men fikk ifølge Saers beskjed fra ledelsen om ikke å snakke om hendelsen.

Snart seks år senere er det fortsatt vanskelig å svele, stemmen blir nok aldri helt bra. I straffesaken ble Saers' versjon lagt til grunn, og eleven dømt til seks måneders fengsel samt å betale 50 000 kroner i oppreisning. Saers er 25 prosent ufør.

I ettertid kom det frem at skoleledelsen visste mer enn de hadde fortalt ham. Et halvår før overfallet kontaktet skolen politiet fordi eleven som angrep Saers, holdt en medelever istrupet og ikke slapp for han ble revet unna. Ledelsen kjente til flere tilfeller av vold og trusler. I en bekymringsmelding til barnevernet sto det at «eleven er en stor fare for sine medelever, lærere og også for sin nærmeste familie». Så farlig mente ledelsen at denne eleven var, at skolen leide inn en vokter. For ikke å vekke oppsikt ga vedkommende seg ut for å være miljøarbeider, men det virkelige formålet var å fungere som sikkerhet.

Ingenting av dette hadde noen fortalt til Saers.

Høsten 2014 gikk han til erstatningsoskalsmøt i Utdanningsetaten i Oslo-kommune. Overfallet kunne vært unngått, mener han. Eleven burde vært bortvist. Og dersom han skulle vært på skolen, burde ledelsen informert alle lærerne om trusselen. Etaten bestrider begge deler. Å informere lærerne om at eleven var vurdert som farlig og truet lærerne med vold, ville etter skolens syn krenket hans personvern. I to instanser har retten slått fast at det er feil. Volden kunne ha vært unngått, mener lagmannsretten. Likevel har ikke Saers fått medhold i erstatningskravet. Feilene er ikke blitt funnet grove nok til å oppfylle lovens vilkår for «grov uaktsomhet».

I januar i år varslet Saers at han ønsker vurderingen videre til Høyesterett. Kampen mot kommunen har til nå kostet den delvis invalide læreren halvannen million kroner. Han driver nå kronerulling for å slippe å selge huset. Kommunen har til sammen brukt nærmere en halv million kroner på advokater for å frakvisse seg ansvaret for nestendrapet på Saers. Hans opprinnelige krav var 250 000 kroner og skulle gå til å dekke helseutgifter.

Kanskje vil Høyesterett, dersom saken blir behandlet der, igjen slå fast at feilene som ble gjort, ikke var grovt uaktsomme, bare kritikkverdige. Det bør uansett ikke bli siste ord. Saers har gitt det skjulte problemet med vold mot lærere et ansikt. Samtidig har behandlingen han har møtt, illustrert hvorfor problemet til nå har vært så skjult, også innad i skoleverket. I sitt vitnemål i lagmannsretten sa hovedverneombud i Utdanningsetaten i Oslo, Einar Osnes, at vold lærere lenge har vært «et upopulært tema» i etaten. Da han først tok opp problemet i 2011, ble det møtt med «veldig mye motstand».

I et møte skal direktøren i etaten ha blitt enig om å unngå å bruke ordet «vold» om problemet med vold mot lærere. I stedet ønsket de å bruke begrepet «uheldige eller uønskede hendelser».

Clemens Saers' skjebne er en liten del av den store kampen i Oslo-skolen. De siste årene er to tiår med en suksesshistorie om oppsiktsvekkende gode resultater på nasjonale prøver til tross for en utfordrende elevgruppe, blitt utfordret av en alternativ fortelling. Bak fasaden, sier kritikerne, er hovedstadsskolen blitt omformet til en testmaskin som prioriterer målbar resultater fremfor alt annet. Tiltill til læreren er foretrengt av målstyring og kontroll. Problemer er blitt feid under teppeet for å pynte på statistikk. Strategisk kommunikasjon har erstattet åpenhet, og omdømme er blitt et styrende prinsipp.

Bakgrunnen ligger også debatten om lærerens rettsikkerhet. I 2017 ble opplæringsloven oppdatert av et erstatningsstorting. Endringen skulle gi elevene bedre rettsvern mot mobbing. Kapittel 9 A innførte multitorerans mot «krenking» og pålegger skolen aktivitetssplitt når en elev blir utsatt for det forarbeidene omtaler som «en subjektiv følelse av ubehag». Mange fryktet at paragrafen ville bli brukt som et våpen mot brysomme lærere. Den mistanken fikk de snart bekreftet, da de ble opprettet en såkalt 9 A-sak mot lektor Simon Malkenes, som i mange år har vært en av en Oslo-skolens fremste kritikere. Bakgrunnen var påstander om at elever følte seg krenket av at han beskrev skolehverdagen i en debatt på Dagsnytt atten.

Clemens Saers' skjebne er en liten del av den store kampen i Oslo-skolen.

Saers-saken handler

hverken om kapittel 9 A, fritt skolevalg, målstyring eller trestegsmen. Men den berører flere av de samme underliggende problemstillingene. Uansett utfall i høyesterett vil Saers-saken bli stående som et symptom på en skolekultur som systematisk underoppretter problemer. Den tegner et bilde av en skole hvor lærerens status, myndighet og sikkerhet blir utfordret nedenfra av elever med sterkere rettigheter og vern mot krenkelser, og ovenfra av en ledelse som ikke stoler på dem.

De siste månedene har mediene vært fylt av oppslag om slagsmål, gjengoppgjør og kriminalitet i skolen. «Grensene for hva som anses som normaladferd i klasserommet har blitt dramatisk forflytta», skriver en gruppe lærere ved Lofrud videregående skole på NRK-yrting. I en slikt situasjon trenger skolen og samfunnet for øvrig mer noe annet lærere som er villige til å engasjere seg, til å gå imellom. For at det skal være mulig må de få informasjon og kunnskap nok til å vurdere når det er riktig å legge en hånd på brystet og når de bør holde hendene i lomra. De må også vite at de har skoleledelsens støtte. På begge punkter har Oslo-skolen sikket Clemens Saers.

«Vold mot lærere er det som aldri ses høytt», sier en av Skådalns informanter. «Vi er alene i klasserommet, og om det som skjer.»

MARTIN
GEDDE-DAHL
Debattjournalist
ideer@morgenbladet.no

NOTERT

INTERNASJONALISERING Ny, grunn policy

En grunn bølge skyller over akademien. Forskningsminister Ingrid Bjørn har gitt beskjed om at universitetene fra nå av konkurrerer om å være mest klimavennlige, og har latt ingeniørfirmaet Asplan Viak lage et sett av 98 nye «indikatorer» som skal brukes til å overvåke alt fra vannforbruk til antallet serverte vegetarmåltider ved lærestedene. De som ikke er grønne nok, skal, har Nybø sagt til Forskerforum, får «gul» eller «rødt» kort. Ikke minst formnes forskere nå fra alle hold om å fly mindre. Verst blir det kanskje for Forskningsrådets direktør, John-Årne Røttingen. Han hadde, ifølge Khrono, 24 utenlandsreiser i fjor – til Brussel, til Seoul, til São Paulo m.m. I tillegg har han flydd til norske byer, men kun fem ganger. En grunn til alle reisende kan være arbeidet for mer open forskning, som har resultert i Forskningsrådets policy for åpen forskning, presentert denne uken. – Et bredt samarbeid mellom aktører nasjonal og internasjonal er nødvendig for å realisere vår policy for åpen forskning, sier Røttingen i en pressemelding.

BURGERTEKNOLOGI Verdens eldste burger i fin form

Juli 1999. En mann ved navn David Whipple kjøper en burger på McDonalds. Han vil bruke den i en forelesning om enzymer og nedbrytning. Slik blir det imidlertid ikke. Burgeren blir liggende i Whipples jakkelomme i flere år, før hans kone oppdager den i 2013, tillymelatende like fin som i forrige årstusent. Høres rart ut, men alt på internett er sant. Ekspertet plasserer burgeren i en boks for å følge utviklingen videre, men i år var det på tide å sjekke status, ifølge amerikanske medier. Bortsett fra syltetårnen, som nå var blitt borte, var både burger og brød intakt. Det eneste som hadde forandret seg med dem, sa Whipple til CBS-kanalen KUTV, var at burgeren nå lukket av papp. McDonalds responderte raskt, og forklarte til Fox News at en dehydrert burger sjelden vil gro mugg og bakterier, og derfor ikke kan brytes ned. Vil du lese mer om burgereteknologi, bla om!

FOTBALL Opp av sofaen, Andresen!

«Hvem vil lede en slikt gjeng», spurte Minerva-redaktør Nils August Andresen i en kommentar i fjor høst om Morgenbladets «opprørske» journalister. Snart får han svar. Men vi er ikke de eneste som jakter ny sjef. Notisskribenten er forandret av skjebnen til å følge hovedstadens fotballag Vålerenga på dekk upopulær fruktetløs virkelomst. Etter tre vunde år ble den veldøpte hovedtreneren Ronny Deila utplynget til en gjevb jolt i verdensmetropolen New York, og laget trenger igjen noen som kan vekke håpet. Med én seier på de siste 16 kampe er det fristende å ty til det andresenske spørsmål i begynnelsen av notisen, men sportssidene er overfylt med kandidater som lanserer seg selv. Vi lar øynene gli over mot økonomisidene, og ser et besnærende sammentreff: Mobelkjeden Skeidar er i krise! Skeidar ledes av den tidligere fotballtreneren Martin Andresen, som trente Vålerenga til NM-gull i 2008 – deres siste triumf. Kanskje det andresenske spørsmål har et andresensk svar?